Tremtinys

Nr. 10 (984)

Eina nuo 1988 m. spalio 28 d.

LIETUVOS POLITINIŲ KALINIŲ IR TREMTINIŲ SĄJUNGOS SAVAITRAŠTIS * 2012 m. kovo 16 d. *

Muziejų metai

Kruvinosios epochos kronika

Pernai sukako 70 metų nuo Lietuvos piliečių genocido pradžios. Lietuvių tautai praradus valstybę, 1941 metais prasidėjo masinės deportacijos į sovietinius mirties lagerius bei tremtį ir žydų holokaustas. Per daugiau kaip dešimtmetį šalis neteko šimtų tūkstančių gyventojų, žuvusių tremtyje, lageriuose, frontuose, žudynėse, partizaniniame kare, prievarta ar savo noru palikusių Tėvynę. Per keletą metų šalyje išnyko ištisos etninės grupės, egzistavusios čia šimtmečius – žydai, vokiečiai, lietuvninkai, kuršininkai. Sunaikintos socialinės grupės, socialinė sankloda, prasidėjo etnocidas ir segregacija. Sunkiai rastum šeimą Lietuvoje, vienaip ar kitaip nenukentėjusią nuo okupacijų.

Ilgus dešimtmečius pamatyti įvairių kariaujančių pusių dokumentus buvo visiškai neįmanoma. Vieni glūdėjo bidonuose, stiklainiuose, palėpėse, nuolat pernešami, o mirus paskutiniams sargams – saugomi tik gamtos ir likimo. Kiti po devyniais užraktais buvo saugomi KGB ir VRM saugyklose.

Kėdainių krašto muziejus ES programos „Europa piliečiams“ lėšomis vykdo unikalų projektą „Laiškai ateities kartoms“. Skaitmeniniame amžiuje atsirado galimybė nors dalį įvairiausiuose archyvuose, muziejuose, kaimo mokyklų kraštotyriniuose darbuose, privačiuose rinkiniuose, istorikų studijose ir šeimyniniuose albumuose išblaškytų pokario įvykių faktų surinkti į vieną vietą ir parodyti visuomenei. Lokaliame Kėdainių mastelyje kuriamas mažas Lietuvos tragedijos modelis, kuriame stengiamasi atspindėti visas karo ir pokario netektis. Eksponuojamos medžiagos chronologinės ribos – 1940–1953 metai, tačiau jos yra sąlyginės, nes okupacija ir represijos tęsėsi toliau. Pateikiamą informaciją galima skaityti, žiūrėti, klausytis.

Kiekvieną epochą apibendrina įžanginis straipsnis, kino, garso ir video laikmenose įrašyti buvusių partizanų, kalinių, tremtinių, saugumo struktūrų darbuotojų liudijimai. Kai kurių iš jų jau seniai nebėra tarp mūsų.

(keliama į 6 psl.)

Kovo 11-oji Kaune

Lietuvos nepriklausomybės atkūrimo dieną kauniečiai rinkosi į Vytauto Didžiojo karo muziejaus sodelį, kur vyko iškilmingas Kovo 11-osios minėjimas ir koncertas. Minėjimas prasidėjo Vyčio Kryžiaus ordino vėliavos pakėlimo ceremonija. Iškelti vėliavą garbė buvo suteikta Vyčio Kryžiaus ordino kavalieriui Aleksandrui Dagiui.

„Mieli kauniečiai, miesto svečiai, laisvi laisvos šalies piliečiai, švenčiame jau 22-ąjį laisvės pavasarį. Tarpukario laikotarpiu laisve džiaugtasi 22 metus. Dabar visi susimąstome, ar sugebėsime amžinai išsaugoti nepriklausomybę. Vyksta lūžis sąmonėje. Visi suprantame, kad einame teisingu keliu. Tikiu, kad jaunoji karta sugebės išsaugoti laisvę. Linkiu, kad nepriklausomybė kiekvieną jauną žmogų paskatintų doriems darbams, padėtų išlaikyti visus išbandymus. Būkime vieningi, eidami nepriklausomybės keliu,“ – minėjime kalbėjo miesto meras Andrius Kupčinskas.

Vytauto Didžiojo karo muziejaus sodelyje nuaidėjo trys salvės: kovotojams už laisvę, už nepriklausomą ir laisvą Lietuvos valstybę bei už gimtąjį miestą Kauną.

Minėjime puikavosi vėliavų miškas – su jomis atvyko įvairių partijų, nevyriausybinių organizacijų, tarp jų ir Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjungos Kauno filialo, seniūnijų, studentų ir moksleivių atstovai, dalyvavo LR Seimo nariai. Prie Laisvės paminklo bei Nežinomo Kareivio padėta gėlių, sužibo žvakių liepsnelės.

„Tremtinio“ inf.

Politinio kalinio išgyvenimai nutapyti drobėse...

Priekulės laisvės kovų ir tremties istorijos muziejuje atidaryta buvusio politinio kalinio ir tremtinio šilutiškio Vytauto Tribičiaus tapybos darbų paroda. Tai pirmasis Šilutės ir Priekulės muziejininkų bendradarbiavimo akcentas Lietuvos Respublikos Seimui 2012-uosius paskelbus Muziejų metais.

Į parodos atidarymą atvyko svečiai iš Šilutės – muziejaus direktorė Roza Šikšnienė, muziejininkas Ignas Giniotis, parodos autoriaus žmona Teresė Tribičienė, buvusi tremtinė Marytė Jankauskienė. Pats autorius pasiligojęs ir netekęs regėjimo, todėl atstovauti paveda šeimos narius.

„Visa, kas vaizduojama šiose drobėse, paties Vytauto arba bendraminčių ir lemties brolių išgyventa, iškentėta, – pristatydamas parodą kalbėjo jaunasis muziejininkas Ignas. – Čia atvežėme tik nedidelę dalį jo tapybos darbų. Kasmet platesnę ekspoziciją rengiame šalia Šilutės buvusiame Macikų lagerio karceryje, dabar – muziejuje, kur vasaromis dažnai lankosi užsieniečiai. Svečiai iš Vokietijos jo paveikslais žavisi ir dėl to, kad Vytautas Tribičius yra nutapęs nemažai Šilutės krašto vaizdų.“

(keliama į 3 psl.)

Dainuoja Gargždų kultūros centro buvusių tremtinių ir politinių kalinių choro „Atminties aidai“ ansamblis

Parodos atidarymo metu (iš kairės): Šilutės muziejaus direktorė Roza Šikšnienė, tapytojo žmona Teresė Tribičienė, muziejininkas Ignas Giniotis I. Giniočio nuotr.

Kovo 17 d. (šeštadienį) „Girstučio“ kultūros ir sporto centro salėje (Kovo 11-osios g. 26, Kaune) įvyks LPKTS XIX ataskaitinis rinkiminis suvažiavimas.

Delegatų registracija 8.30–10 val. Suvažiavimo pradžia 10 val.

Prašome delegatus atvykti su LPKTS filialų vėliavomis.

LPKTS valdyba

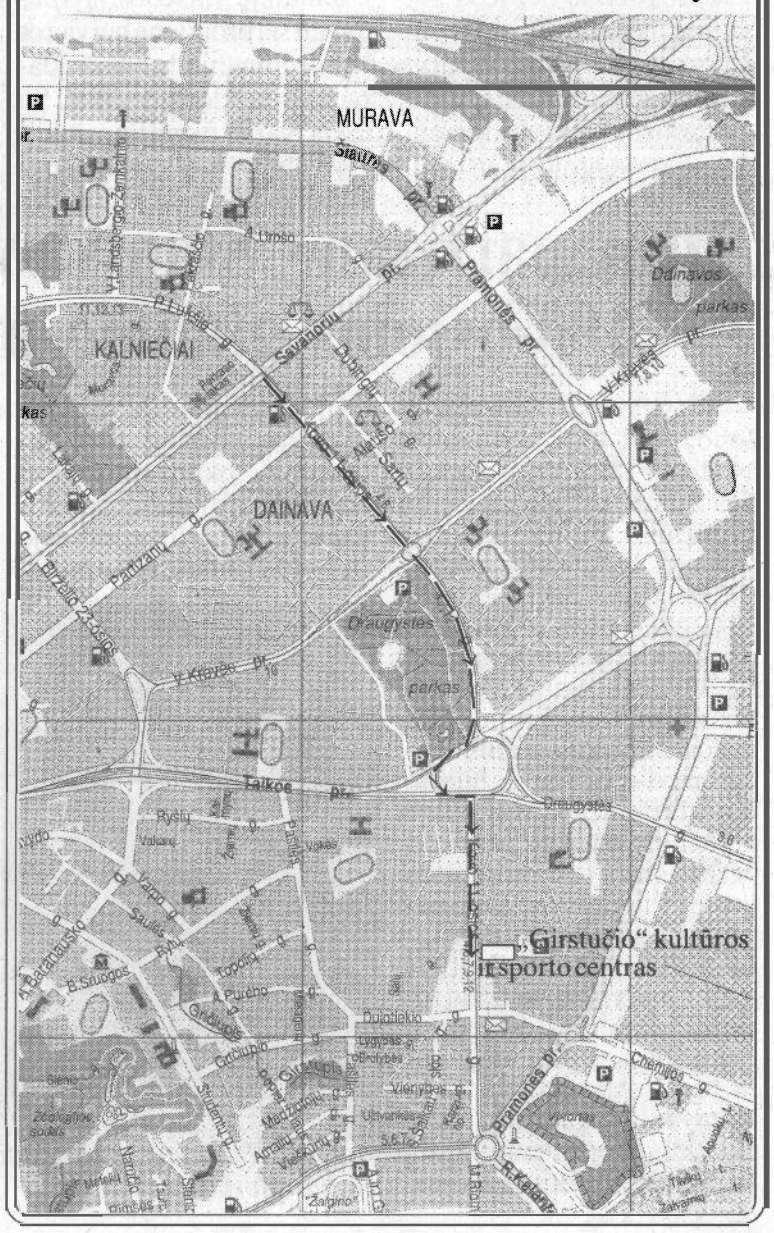

Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos informacija

SADM kviečia savivaldybes ir bendruomenes aktyviai dalyvauti Vietos bendruomenių savivaldos programos įgyvendinime

Šiais metais Socialinės apsaugos ir darbo ministerija pradėjo vykdyti Vietos bendruomenių savivaldos programą, kuria siekiama skatinti bendruomenes visoje Lietuvoje aktyviai dalyvauti priimant sprendimus dėl lėšų panaudojimo, tenkinant vietos bendruomenių viešuosius poreikius. Programos įgyvendinimui 2012 metais iš valstybės biudžeto yra skirta 8 milijonai litų, kurie savivaldybėms paskirstyti pagal Valstybinės mokesčių inspekcijos pateiktus duomenis apie dirbančių ir mokančių gyventojų pajamų mokestį, žmonių skaičių savivaldybėse.

Šios programos lėšomis bus galima finansuoti veiklas, skirtas pažeidžiamų bendruomenės narių ir grupių poreikių tenkinimui, vaikų ir jaunimo užimtumui, kultūriniams ir švietėjiškiems renginiams, viešųjų erdvių ir aplinkos kokybės gerinimui, sportui ir sveikatinimui, bendruomeninės veiklos organizavimui ir kitoms vietos bendruomenės gyvenimo kokybę gerinančios iniciatyvoms.

Sprendimus dėl lėšų panaudojimo priims Vietos bendruomenių tarybos, sudarytos iš seniūnijų aptarnaujamų teritorijų ar kitų gyvenamųjų vietovių gyventojų, jų atstovų, šiose teritorijose veikiančių bendruomeninių organizacijų, religinių bendruomenių ir bendrijų bei kitų nevyriausybinių organizacijų atstovų.

Tokiu būdu bendruomenė pati galės spręsti, ką aktualu tvarkyti, įsigyti, tai yra, kaip paskirstyti lėšas, tenkinant bendruomenės viešuosius poreikius. Pavyzdžiui, už gautas lėšas, jei bendruomenė matys poreikį, bus galima tvarkyti vaikų žaidimo aikšteles ar parkus, padėti nepasiturintiems bendruomenės nariams, organizuoti vaikų ar senelių užimtumą ir pan.

Šiuo metu programos įgyvendinime dalyvaujančios savivaldybės rengia lėšų vietos bendruomenių sprendimams įgyvendinti skyrimo ir naudojimo tvarką, kurią savivaldybių tarybos turės patvirtinti iki balandžio 1 dienos. Tvarkoje turės būti nurodytos vietovės, kurių bendruomenėse sudarytų vietos bendruomenių tarybų sprendimams įgyvendinti bus skiriamos lėšos, šių lėšų skirstymo kriterijai. Taip pat turės būti aprašytos savivaldybės administracijos ir seniūnijų funkcijos, įgyvendinant šią programą bei vietos bendruomenių tarybų sudarymo ir veiklos principai. Su tokią tvarką patvirtinusiomis savivaldybėmis ministerija pasirašys sutartis, kuriose numatyta tvarka perves savivaldybėms programos įgyvendinimui skirtas lėšas.

Ministerija ragina vietos bendruomenių narius, seniūnaičius, bendruomenines organizacijas ir jų asociacijas, religines bendruomenes ir nevyriausybines organizacijas aktyviai dalyvauti sudarant vietos bendruomenių tarybas, teikiant pasiūlymus, svarstant ir priimant sprendimus dėl aktualiausių vietos bendruomenei klausimų sprendimo, taip pat padedant šiuos sprendimus įgyvendinti ir informuoti apie tai vietos bendruomenę.

Bendradarbiaudami siekime, kad būtų didinamas sprendimų priėmimo viešumas ir skaidrumas, stiprinamas bendruomenės narių pasitikėjimas vietos valdžia, didinama bendruomenės narių atsakomybė už jų gyvenamosiose vietovėse vykstančius reiškinius, stiprinamas bendruomenių sutelktumas ir tarpusavio pasitikėjimas. Numatoma, kad minėtos programos įgyvendinime dalyvaus visos 60 Lietuvos savivaldybių, kuriose yra 550 seniūnijų.

Platesnę informaciją, programos aprašą, koordinatorių sąrašus rasite **www.socmin.lt** svetainėje.

DKA partizano Stanislovo Morkūno 100-osioms gimimo metinėms

Stanislovas Morkūnas, Jono, gimė 1912 metų kovo 14 dieną Ukmergės apskrities Žemaitkiemio valsčiaus Juodžiūnų kaime ūkininkų šeimoje. Priklausė Lietuvos šaulių organizacijai, buvo 1941 metų Birželio sukilimo prieš sovietų agresorių dalyvis. Vokiečių okupacijos metais, 1941 metų gruodį Stanislovas išvyko į Vilnių. Įsidarbino 1-oje policijos nuovadoje. Iš pradžių dirbo eiliniu policininku, vėliau paskirtas vachmistru. Ten dirbdamas įstojo į slaptą antinacinio pasipriešinimo organizaciją – Lietuvos laisvės armiją. 1944 metų liepos pradžioje, kai sovietai jau veržėsi į Lietuvą, Stanislovas grįžo namo, kur jo brolis Alfonsas kartu su kaimynais organizavo pasipriešinimą prieš antrą kartą sugrįžtantį sovietų okupantą. Okupacijos pradžioje kurį laiką dirbo savo ūkyje. 1944 metų rugsėjį, okupantams pradėjus ieškoti brolių Alfonso ir Karolio, Stanislovas pradėjo slapstytis namie, vėliau pas gimines. Netrukus pasirinko Tarzano slapyvardį ir kartu su partizanais išėjo ginti tėvynės. Dalyvavo BLR, vėliau DKA B rinktinės branduolio kovose Žemaitkiemio, Šešuolių, Lyduokių apylinkėse ir ėjo įvairias vadovaujančias pareigas. 1948 metais paskirtas 1-ojo bataliono 1-ojo rajono vadu, DKA štabo nariu, nuo 1949 metų rugsėjo 22 dienos ir B rinktinės štabo operatyvinio mobilizacinio skyriaus viršininku.

DKA B rinktinės partizanai broliai Morkūnai

1948 metų vasario 10 dieną kovos lauke žuvus jauniausiam broliui Karoliui-Klevui, po kelių dienų iš skausmo mirus motinai ir 1949 metų gruodžio 30 dieną žuvus vyriausiam broliui, DKA vadui Alfonsui-Plienui, Stanislovas nepalūžo ir drąsiai tęsė kovą su okupantu.

(*keliama į 7 psl.*)

Dr. Arvydas ANUŠAUSKAS

Kovo 11-osios Respublika

Kai Respublika pradeda skaičiuoti 22-ąsias metines, visada atsiranda proga apžvelgti tai, ką norėta sukurti, kaip kurta ir ko nepavyko pasiekti.

Pabaiga, pagreitinusi pradžią

Sąjūdis į 1990 metų vasario rinkimus atėjo su labai aiškia programa ir tikslu – atkurti Lietuvos valstybę demokratinių metodų pagalba. Primena analogiją su 1917 metų Lietuvos Tarybos rinkimais ir 1918 metų vasario 16-osios Akto paskelbimu: ir tuomet šalis buvo okupuota bei aktyviai veikė svetimos valstybės kariuomenė, galėjusi diktuoti sąlygas. Nors Rusijos imperija sparčiai iro, bet jos griaučiuose atsiradusi sovietinė Rusija nebuvo atsisakiusi teisių į Lietuvą. 1990 metais padėtis šiek tiek skyrėsi – nors Lietuvoje nepriklausomybės judėjimas turėjo plačią visuomenės atramą ir sovietinė imperija taip pat iro, jos galios tebekėlė didžiųjų pasaulio valstybių susirūpinimą.

Todėl Lietuvos nepriklausomybės atkūrimo deklaravimas rėmėsi pirmiausia teise, paminta 1940 metais, ir okupacijos nepripažinimo principais. Siekta kurti Respubliką, kuri išspręstų tas problemas, kurios buvo aktualios didžiajai visuomenės daliai. Siekta kurti savo kariuomenę, kad jaunuoliai nebūtų žalojami ir nežūtų svetimoje armijoje. Siekta paskelbti Lietuvą nebranduoline, tai yra, laisva nuo sovietinių į Vakarus nutaikytų branduolinių raketų.

Tuo metu mažai kas žinojo, kad lietuvius karo grėsmės atveju planuota evakuoti prie tuometinės Sniečkaus atominės elektrinės, bet visi intuityviai žinojo, jog Lietuvoje jų nedera turėti. Siekta Respublikos, kurioje nebeveiktų KGB ir nebeliktų slapto žmonių persekiojimo. Siekta Respublikos, kurios politinėje sistemoje sau vietą rastų skirtingų orientacijų, bet Lietuvos nacionalinius interesus ginančios politinės partijos.

Dabar, matyt, būtų neįtikėtina, kad toje rublinės hiperinfliacijos, amžino deficito ir nepriteklių šalyje piliečiai savo gerovės siekį statė ant žemesnės prioritetų pakopos negu valstybės nepriklausomybės siekį. Tą liudijo dar 1989 metais atliktos sociologinės apklausos. Iš sovietinės valstybės jokio stebuklo ar proveržio nesitikėjo net Komunistų partijos nariai.

Nepriklausomybės piliečiai

Po Kovo 11-osios Respublikos piliečių pasitikėjimas savo teisumu, teisingumu ir savo teise tapo nuolatiniu sovietinių recidyvų taikiniu. Bet būtent pasitikėjimas savimi ir savo teise darė Respubliką stipresne. Neturėdama jokių išskirtinių resursų, nepriklausomybę deklaravusi Respublika rėmėsi išimtinai teisiniais, įstatyminiais žingsniais. Pradedant nuo Konstitucijos galiojimo atkūrimo kiekvienas teisėtas įstatyminis žingsnis sukeldavo rimtus padarinius tų svetimų jėgų (TSKP, KGB, sovietinė armija) pastangoms toliau kontroliuoti situaciją Lietuvoje. Įstatymų keitimas ir net deklaracijos darė neįmanomomis KGB pastangas išlaikyti ankstesnį kontrolės lygį. Sekimo sistema byrėjo kaip kortų namelis, o pačioje KGB vyko kova dėl įtakos.

Sovietinė armija, stipriai priklausiusi nuo vietinių resursų, tiekimo, stengėsi balansuoti, kurį laiką vengdama atvirų didesnių konfliktų. Žinoma, įvairūs politiniai vadovai su komunistinio darbo patirtimi stengėsi kuo daugiau kariškių įtraukti į politinius antilietuviškus veiksmus. Bet Lietuvoje kilęs sovietinės mobilizacijos boikotas ne tik apėmė visą šalį (net ir „raudonąsias autonomijas“), bet ir persimetė į kitas respublikas. Nesurinkdama būtinų rekrūtų sovietinė karinė galia sparčiai tirpo.

Kovo 11-osios Respublika pergyveno ne tik politinį, ekonominį (blokada), bet ir karinį spaudimą (valstybės įstaigų užėmimai, Sausio 13-oji, omonininkai...). Patyrė, kad už savo Respubliką žmonės gali aukoti gyvybę, kad gali būti nužudyti, nes dėvi „ne tą“ uniformą (Medininkai).

Bet būtent Lietuva pirmoji Rytų Europoje 1993 metais pasiekė besąlygiško Rusijos kariuomenės išvedimo. Iš tiesų Lietuvos Respublikos startinės pozicijos buvo itin nepalankios. Kad ir ką kliedėtų stambių sovietinių pramoninių gigantų šalininkai, karinis pramoninis kompleksas sparčiai iro, Rusija virto nemokia zona mūsų gamintojams.

(*keliama į 3 psl.*)

Kovo 11-osios Respublika

(*atkelta iš 2 psl.*)

Valstybinė planinė ekonomika pergyveno ją griaunančią krizę, sukėlusią ištisą domino efektą. Valstybinių įmonių ar fermų griuvėsiai sparčiai dauginosi visoje buvusioje sovietinėje erdvėje. Ir Lietuvoje, ir Sibire šis ekonomikos peizažas buvo kaip reta panašus.

Ekonomika ir propaganda

Besikeičiant ekonomikai, grįžtant rinkos santykiams ir normaliai privačiai nuosavybei, Lietuva ėmėsi sunkių užduočių sprendimo. Laikinų piniginių ženklų atsiradimas, pasibaigęs kiek pavėluotu lito įvedimu, vainikavo tik vieną pirmųjų pasiekimų. Čekinis privatizavimas, kuris nebuvo palydėtas tinkamos kontrolės ir piliečių bei valstybės interesų kontrolės, leido daug įmonių perimti su valdančia LDDP susijusiems įmonių direktoriams bei finansiniams aferistams (EBSW). Jie išlaikė itin glaudžius Lietuvos ekonomikos santykius su Rusija, o tai tuo metu jau stabdė vystymąsi, kėlė sunkiai valdomų Rusijos ekonominių ar finansinių krizių pavojų Lietuvos ekonomikai.

Bankų krizė 1994–1995 metais, Rusijos krizė 1998–1999 metais darė Lietuvą labai pažeidžiamą ir nacionalinio saugumo srityje. Konservatorių vyriausybės pastangos atimti iš sovietinės ekonominės oligarchijos Mažeikių naftos perdavimo gamyklą, ją modernizuoti, perduoti strateginiam investuotojui bei pastangos užtikrinti nenutrūkstamą tiekimą pastačius Būtingės terminalą, buvo pirmieji žingsniai siekiant energetinio saugumo.

Jie buvo palydėti itin sėkmingos antivakarietiškos propagandos ir nelabai sėkmingų pastangų visuomenei paaiškinti tokių žingsnių būtinumą bei perspektyvas. Sovietmečiu aktyviai diegtas antivakarietiškumas visuomenėje nebuvo išgaravęs be pėdsakų. Žinoma, negalima nuvertinti to, kad krizių sąlygomis lemiami žingsniai vis tik buvo padaryti, nors kai kuriems politikams kainavo labai brangiai. O Būtingės naudą vėliau buvo galima įvertinti, kuomet dėl politinių motyvų buvo nutrauktas naftos tiekimas naftotiekiu „Družba“.

Su naryste ES ir NATO Kovo 11-osios Respublika iš esmės įsitvirtino naujose pozicijose. Politinių jėgų susitarimas dėl europinės integracijos nulėmė naują Respublikos politinės teisinės sistemos tobulinimo etapą.

Su europine parama į užmarštį pasitraukė ūkininkų streikai, kelių blokados... Socialdemokratinė Vyriausybė nesugebėjo apginti (tiesą sakant ir nesistengė to daryti) europinės paramos nuo įvairaus dydžio tarpininkų. Tuometiniams politikams užsimerkus, verslininkai ir ūkininkai susitaikė su tuo, kad dalis jiems teisėtai priklausiusių pinigų keliauja ne ūkių modernizavimui.

21 amžių pradėjusios naujai senos Lietuvos Vyriausybės ėmė daryti žingsnius, sunkiai suprantamus ekonomikos augimo sąlygomis. Biudžetas niekada nebuvo planuojamas nedeficitinis. Valstybės skola buvo auginama nesiremiant vystymosi perspektyvų analize, darbo našumo augimu. Atvertos Vakarų darbo rinkos leido amortizuoti ir ignoruoti bei nespręsti rimtų socialinių problemų, pirmiausia – bedarbystės. Iki 2008 metų pabaigos vien tik oficialiais duomenimis iš Lietuvos emigravo 500 tūkstančių žmonių (beveik pusė emigravo ekonomikos pakilimo sąlygomis).

Valstybės biudžetas suinteresuotoms grupėms virto laikinų politinių problemų sprendimo priemone, leidusia auginti asmeninį politikų populiarumą, bet ne valstybės stabilumą. Tolerancija mokesčių nemokėjimui, ekonominiams nusikaltimams buvo pasiekusi aukščiausią tašką. Realus finansinių problemų – paskolų ir nekilnojamo turto „burbulų“ – ir energetiniam saugumui reikalingų sutelktų pastangų ignoravimas tik sunkino Lietuvos padėtį ne tik 2007–2008 metais, bet ir tolimesnei perspektyvai. Politinio populizmo kaina buvo per aukšta – pajamas devalvuojanti infliacija, energetinės perspektyvos neturėjimas, piliečių kvailinimas laikinais ir brangiai kainuojančiais politiniais triukais tik pasunkino Lietuvos padėtį 2008–2009 metų sandūroje.

Ateitis bus nulemta šiandien

Krizė atvėrė ne tik populizmo sukeltus ekonominius – socialinius skaudulius, ne tik „reguliuojamos“ ir „orientuojamos“ nuo politikų priklausomos teisėsaugos problemas, bet ir parodė lietuvių gebėjimą įveikti ekonominės krizės padarinius, sugrąžinti ekonomikos augimą po sąlyginai trumpo, bet skausmingo ekonominio nuosmukio. Būtent šios sąlygos išryškino ignoruotų problemų sprendimo būtinybę. Energetinį saugumą užtikrinantys projektai, ekonominio šešėlio mažinimas ir mokesčių, pirmiausia – pačios visuomenės labui mokėjimo užtikrinimas tapo prioritetais.

Bet vėl pasikartojo senos istorijos, kuomet permainoms priešinamasi demoralizuojant visuomenę, taip sutelkiant ir politinį nestabilumą. Ar yra vaistų tam atsispirti? Matyt, kiekvienas iš mūsų turi savo atsakymą. Mano manymu, Kovo 11-osios Respublikai labiausiai reikia Kovo 11–osios piliečių – neįbauginamų ir nepasimetančių kryžkelėse, drąsiai palaikančių valstybės raidą ir ateitį užtikrinančius žingsnius.

Energetinio saugumo politikos ir atminties politikos devalvavimas, pigus politikavimas, užmirštant valstybės ir jos piliečių ilgalaikius interesus, mūsų viešos erdvės užpildymas mums primesto informacinio karo elementais rodo, kad Kovo 11–osios Respublika yra kryžkelėje ir kokiu keliu ji pasuks, tai nulems ateinančio dešimtmečio Lietuvos piliečių gyvenimą. Kova dėl ateities vyksta dabar.

Politinio kalinio išgyvenimai nutapyti drobėse...

(*atkelta iš 1 psl.*)

Priekulės muziejuje iškabintus paveikslus susikaupusios ir susimąsčiusios aptarinėjo Gargždų tremtinių choro „Atminties aidai“ dainininkės – ne vienai iš jų savo jaunystės metus teko praleisti toli nuo tėvynės... Jų atliekamos dainos rezistencijos metais skambėjo partizanų lūpose, ilgesio kupini akordai Sibire žadindavo viltį kada nors sugrįžti į tėvynę.

Tremtinė Emilija Šaltmerienė skaitė savo sesers Rūtos Bitarienės parašytas eiles: „Grįžtu aš į gimtąjį sodžių...“, taip pat kretingiškės poetės Nijolės Rimkienės eilėraščius. Besiklausančiųjų akyse sublizgėjo ašaros, kai moterų duetas uždainavo jaudinančią tremtinių dainą „Lietuvaite, tremtinėle...“

Numatyta ir toliau keistis kilnojamosiomis parodomis. Šilutiškiai šiemet galės susipažinti su Priekulės laisvės kovų ir tremties istorijos muziejaus surinkta rezistencinio judėjimo Vakarų Lietuvoje dokumentų ekspozicija „Nė vienas nėra užmirštas“, dabar eksponuojama Latvijoje, Liepojoje.

Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjungos Klaipėdos rajono filialo valdybos narys Česlovas Tarvydas papasakojo, kas pastaruoju metu Priekulės laisvės kovų ir tremties istorijos muziejuje padaryta įamžinant partizaninių kovų ir Lietuvos gyventojų tremties atminimą, kur pastatyti paminklai žuvusiems ir kur dabar galima pamatyti atkurtą partizanų bunkerį. Šilutės muziejaus direktorė Roza Šikšnienė sakė, jog šio rajono mokykliniam jaunimui jau sudarytas specialus edukacinis-pažintinis maršrutas partizanų kovų vietomis abiejų kaimyninių rajonų teritorijose.

„Muziejų metais sumanėme eksponuoti kūrybą žmonių, kuriems teko iškentėti ir išgyventi visą sovietinių represijų siaubą – lagerius, kankinimus, tremtį, netektis, neapykantą, paniekinimus. Toks yra šilutiškis tautodailininkas Vytautas Tribičius. Manau, visiems patiks jo paveikslai – spalvingi ir informatyvūs, įdomūs dar ir su tam tikromis moderniškumo bei filosofijos apraiškomis,“ – kalbėjo Priekulės laisvės kovų ir tremties istorijos muziejaus vadovė Sabina Vinciūnienė.

Lietuvai atkūrus laisvę ir nepriklausomybę, buvusio politinio kalinio Vytauto Tribičiaus iš jaunystės laikų atmintyje įstrigę vaizdai išsiliejo spalvingose drobėse „Partizano laidotuvės“, „Paskutinis lašas“, „Intelekto žlugimas“, taip pat stalininių lagerių ir rūsčios Sibiro taigos peizažuose, paveikslų cikle, skirtame lietuvių tremčiai. Autorius yra sodrių spalvų ir gilios minties meistras, kiekvienas jo paveikslas įtaigus ir tema, ir kompozicija, ir spalviniu koloritu.

Vytautas Tribičius – savamokslis tapytojas. Studijuoti dailės jam neteko. Dar nebaigęs Laukuvos gimnazijos buvo pašauktas į sovietų armiją, vėliau suimtas ir kartu su kitais gimnazistų pogrindžio nariais nuteistas dvidešimt penkeriems metams griežto režimo laisvės atėmimo bausme ir penkeriems – tremties. 1956-aisiais paleistas į laisvę, tačiau pilietinės teisės ilgam apribotos. Baigė Klaipėdos buhalterinės žemės ūkio apskaitos technikumą ir iki pensijos dirbo Šilutės rajono Pašyšių tarybiniame ūkyje.

Autoriaus žmona Teresė Tribičienė prisimena įvykį, paskatinusį jos vyrą rimtai imtis tapybos.

Atkūrus nepriklausomą Lietuvą į Šilutės kraštą ėmė plūsti čia gyvenę žmonės arba jų palikuonys, kad savo akimis vėl išvystų gimtinę. Kartą Pašyšiuose apsistojo svečiai iš Kanados. Su savimi jie buvo pasiėmę sovietmečiu išniekintos ir apgriautos buvusios Pašyšių evangelikų liuteronų bažnyčios nuotrauką. Tai buvo viena gražiausių šventovių visame Klaipėdos krašte. Iš jos Vytautas nutapė įspūdingą paveikslą.

Daugelis paveikslų ir vėliau tapyti iš atminties arba pagal buvusių kalinių ir tremtinių pasakojimus. Pats autorius yra kalbėjęs, kad jo sielai artimiausi lietuvių dailininkai: M.K. Čiurlionis, K. Šimonis, P. Kalpokas, A.Galdikas, taigi ir pats jaučiąs potraukį filosofinei tapybai.

Aldona VAREIKIENĖ

Gavėnios mintys

Būna dienų, kai žmones aplanko praeities prisiminimai apie skaudžias artimųjų netektis, padėties netikrumo pojūtis... Tada gera pabūti vienminčių būryje: pabendrauti, palaikyti dvasiškai vienas kitą. Gavėnia – susikaupimo ir apmąstymų metas. Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjungos (LPKTS) Telšių filialo taryba, vadovaujama energingos ir sumanios pirmininkės R. Chmieliauskienės, kovo 4 dieną sukvietė visus narius bendrai maldai – giedoti Žemaičių Kalvarijos Kalnus. Susirinko nemažas būrys buvusių tremtinių, politinių kalinių ir jų šeimų narių. Visi susirinkusieji dėkingi kanauninkui A.Sabaliauskui, nuoširdžiai vadovavusiam maldai. Šį gerbiamą dvasininką vadina Telšių politinių kalinių ir tremtinių dvasios vadovu. Pasimelsta už kalėjimuose, lageriuose nukankintuosius, Sibiro platybėse Amžinojo poilsio likusius tremtinius, savo gyvybę už Tėvynės laisvę atidavusius partizanus, pasiaukojusius be jokio atlygio. Daugelio jų užkasimo vietos nežinomos. Atminkime, kad žmogus gyvas ne vien duona, bet ir žodžiu Viešpaties Dievo...

Siekdama paskatinti tolesnį bendro likimo asmenų bendravimą, LPKTS Telšių filialo taryba ketina organizuoti bendrą rajone gyvenančių Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjungos ir Politinių kalinių ir tremtinių bendrijos narių susitikimą.

B. BIKNIUVIENĖ

Naujos knygos

Kova, atspindėjusi tautos lūkesčius

Balninkiečių Laisvės rinktinė

Praėjusių metų pabaigoje naujam gyvenimui buvo prikelta Kazio Strazdo knyga „Ukmergės krašto laisvės kovų keliais". Jos tituliniame lape – įrašas: antras pataisytas ir papildytas leidimas. Vadinasi, knyga turi paklausą. Apie tai užsimena ir autorius Kazys Strazdas: „Pirmas 2006-ųjų leidimas tuoj pat dingo nuo prekystalių ir visų pageidaujančių perskaityti knygą poreikių nepatenkino. Laiko išbandyta ji savo vertės ir aktualumo neprarado, nes per tą laikotarpį nieko išsamesnio apie Didžiosios Kovos apygardos B rinktinę nebuvo parašyta. Todėl parengtas ir nauja medžiaga papildytas antras leidimas."

Autorius, pasitelkęs archyvinę medžiagą, aprašo 20 amžiaus vidurio Ukmergės krašto Balninkiečių laisvės rinktinės, vėliau performuotos į Didžiosios Kovos apygardos (DKA) B rinktinę, pasipriešinimo kovas. Nuo 1948 metų rugpjūčio 14 dienos B rinktinei suteiktas DKA statusas.

Savo knygai Kazys Strazdas panaudojo daug archyvinės medžiagos, literatūros, anų dienų liudininkų prisiminimų.

Knygą sudaro keletas skyrių. Juose pateikiami Antrojo pasaulinio karo epizodai, kai naciai įžengė į Lietuvą, sovietinė okupacija, ir Balninkiečių – DKA B rinktinės pasipriešinimas okupantams bei jų kolaborantams. Knygos leitmotyvu tapo Vaižganto žodžiai: „Garbė, kas miršta už Tėvynę, ir garbė Tėvynei, kad yra, kas miršta už ją!" Šiuos kupinus patriotinio patoso žodžius autorius skiria Lietuvos partizanams.

Solidi 386 puslapių knyga, kaip brangi dovana, pirmiausia skiriama Ukmergės krašto Laisvės kovotojams, jų šeimoms, nes niekas taip neįprasmina žmogaus, neįrašo jo nuopelnų, kaip kova dėl Tėvynės laisvės.

Istorikui ši knyga turėtų būti įdomi dėl nuoseklaus įvykių aprašymo, Aukštaitijos krašto žmonėms – dėl įamžintų autentiškų to meto kovų, jose didvyriškai pasielgusių kraštiečių. Chronologiškai apžvelgtas Lietuvos kelias nuo Antrojo pasaulinio karo pradžios iki Lietuvos valstybės atkūrimo – 1990 metų kovo 11 dienos.

Karo išvakarėse sukilo prieš okupantą

Istorijos vingiai nenuspėjami ir jokiomis pranašystėmis neprognozuojami. Po 1940 metų birželio, po pirmosios sovietų okupacijos, Lietuvos žmonės rengėsi atkurti prarastą nepriklausomybę. Savo knygoje autorius

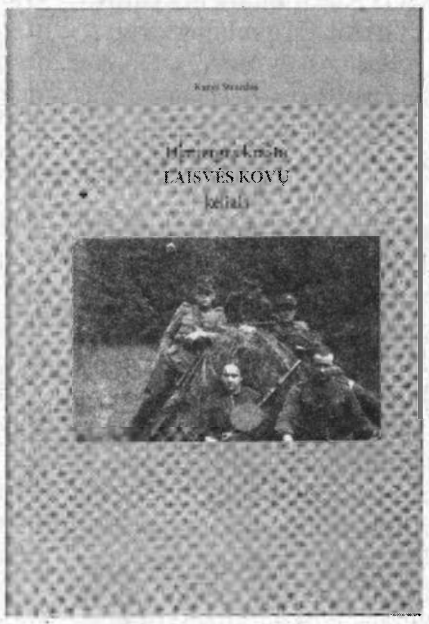

pateikia išsamius faktus, kai 1940 metais Vokietijoje buvo įkurtas LAF – Lietuvos aktyvistų frontas. Jam vadovavo Vokietijoje dirbęs Lietuvos pasiuntinys Kazys Škirpa. Atkurti Lietuvos nepriklausomybę siekė daugelis okupacijai priešiškai nusiteikusių patriotų. Okupuotame krašte buvo sudarinėjami sukilimo štabai, o 1941 metų sausio 25 dieną parengtame Lietuvos išlaisvinimo plane numatyta: karui prasidėjus rengti Lietuvoje sukilimą, sudaryti Lietuvos vyriausybę. LAF nariai kursuose prie Karaliaučiaus mokėsi karinių veiksmų, o Kauno ir Vilniaus štabų atstovai 1941 metų balandžio 12 dieną patvirtino Laikinosios Lietuvos vyriausybės sudėtį ir laukė patogaus momento sukilimui. Nepriklausomybės atkūrimas ir Laikinoji Lietuvos vyriausybė turėjo būti paskelbta Kaune. prieš vokiečių armijos įžengimą. 1941 metų birželio 22 dieną pirmomis Vokietijos ir SSRS karo valandomis prasidėjo lietuvių aktyvistų fronto planuotas sukilimas prieš sovietų okupantus. Sukilėliai tą dieną užėmė Kauno paštą, kai kurias policijos nuovadas, radijo stotį. Birželio 23 dieną per radiją paskelbė: „Atkuriama nepriklausoma Lietuvos valstybė, sudaroma Juozo Ambrazevičiaus vadovaujama Lietuvos Vyriausybė." Tai buvo pretekstas visoje Lietuvoje pradėti ginkluotą sukilimą.

Birželio 23-ioji aukso raidėmis įrašyta į mūsų širdis ir į istorijos puslapius. Po dienos, birželio 24-ąją, Kaunas atsidūrė sukilėlių rankose. Laikinoji Vyriausybė surengė savo pirmąjį posėdį. Kai 1941 m. birželio 25 d. vokiečių kariuomenė įžengė į Vilnių, sovietų karių čia nebuvo nė kvapo.

Ukmergėje sukilėliai užėmė kalėjimą, išlaisvino kalinius. Įsiliepsnojo Laisvės troškimo laužas ir Balninkuose. Buvęs šaulių sąjungos narys Juozapas Šibaila, policijos nuovados vadas Petras Stumbras tapo aktyviausiais Birželio sukilimo organizatoriais ir dalyviais. Į sukilėlių gretas ėjo nauji žmonės. Balninkų sukilėliai naikino besitraukiančius raudonarmiečius. Balninkų valsčiaus vyrai, išviję sovietų kariuomenę nenorėjo tarnauti ir vokiečių daliniuose. Ne vienas jų slapstėsi, kai jaunuolius ėmė verbuoti priverstiniams darbams Vokietijoje. Šio laikotarpio nebūtų įmanoma objektyviai nušviesti, jei autorius būtų „pamiršęs" paminėti Vietinės rinktinės savanorius ir gen. Povilo Plechavičiaus vaidmenį kuriant šią rinktinę. Knygoje apie tai plačiai aprašoma.

Tačiau karas įvykių eigą pakreipė savaip. 1941 metų liepos 7 dieną sovietų armija įsiveržė į Lietuvą – Aukštaitijoje Švenčionių, Utenos, Molėtų kryptimi, vėliau pasklido po visą Lietuvą. Grįžo smurtas, savivalė. Atsirado specialiai parengtos baudėjų divizijos, naikinusios nelojalius sovietų valdžiai asmenis. Padedami lietuvių kolaborantų, jie iš peties ėmėsi veiklos. VKP(b) CK Lietuvos biuro pirmininkas Michailas Suslovas pažadėjo: „Lietuva – be lietuvių!" Buvo planuota 70 procentų Lietuvos gyventojų sunaikinti – ištremti į Sovietų sąjungos gilumą, o jų vietoje apgyvendinti kolonistus.

1944 metų vasarą į Vakarus iš Lietuvos pasitraukė per 56 tūkstančiai gyventojų. Jaunuoliai, vengę tarnybos sovietų armijoje, rinkosi kitą kelią – kovą ir pasipriešinimą okupantui.

Pirmieji partizanų būriai kūrėsi 1944 metų liepą. Esama padėtis Lietuvoje buvo suvokiama, kaip laikina, tad ir pasipriešinimo metodai taikytini tik laikini. Partizaniniam pasipriešinimui ištakų reikia ieškoti vokiečių okupacijos metais veikusiame Lietuvos Laisvės armijos (LLA) darinyje. Šios organizacijos vadas ir įkūrėjas – Kazys Veverskis.

Balninkiečių keliai

Balninkiečių rinktinė kūrėsi ir formavosi 1944 m. rudenį, kai susijungė pavieniai Ukmergės apskrities 2-ojo bei 3-iojo rajonų partizanų būriai. Jie siekė vieno tikslo – susijungti su kitais partizanais.

1944 metų rugsėjo pradžioje Svironių miške jau gyvavo J.Šibailos-Dieduko ir A.Morkūno-Plieno būriai. Tų pačių metų rugsėjo–spalio mėnesiais Ukmergės apskrities 2-ojo ir 3-iojo rajonų partizanai jau buvo susijungę ir sudarė Balninkiečių rinktinę iš trijų būrių, po 50–150 vyrų kiekvienoje. Jų vadai – Balninkų mokyklos mokytojas Juozapas Šibaila-Diedukas, Alfonsas Bagdonas-Arelis ir Alfonsas Morkūnas-Plienas. Rinktinė veikė pirmame masinio pasipriešinimo etape, 1944–1946 metais. Apie balninkiečių veiklą, jų užmojus ir siekius, apie drąsius vadus skaitytojas ras Kazio Strazdo aprašytuose nuosekliuose pasakojimuose. Knygoje gausu informacijos apie kautynes Didžiokų miške, aprašomi mūšiai Žiogų, Fedariškių kaimuose, kitose vietovėse. Vertas dėmesio skyrelis apie antisovietinio pasipriešinimo gimnazistų organizaciją „Lituanika". Skaitytojas, gyvenęs anais gūdžiais metais, knygoje ras nemažai pažįstamų pavardžių, jauni žmonės gal tik iš tėvų ar senelių pasakojimų žino, kas vyko jų gimtajame kaime anais metais.

Po kiekviena straipsnio pastraipa šiandien galima padėti prierašą: tie žmonės nedvejodami rinkosi kovą. Jie siekė Lietuvos laisvės. Kova pasiteisino. Tik dar teko išbraidyti sibirų tolius, kol lageriuose prarasti sveikatą, ir siekti vieno vienintelio – Laisvės tikslo. Kad šiandien galėtume džiaugtis Vasario 16-osios ir Kovo 11-osios stebuklu!

Aušra ŠUOPYTĖ

Sveikiname

Garbingo **90-ojo** jubiliejaus proga sveikiname buvusį Laisvės kovų dalyvį, politinį kalinį **Juozą BUTRIMANSKĄ**.

Linkime daug sveikatos, prasmingų darbų ir ilgų gyvenimo metų.

Žmona, sesuo, brolis ir sūnus su šeima

* * *

Sveikiname 1941 metų Komijos Syktyvdinsko rajono tremtinę **Nijolę NARBUTAITĘ-BUTRIMIENĘ 80-ojo** jubiliejaus ir jos vyrą, buvusį Vorkutos lagerių politinį kalinį, Rečlago – Ajč Jogos lagerio 1953 metų sukilimo dalyvį **Juozą BUTRIMĄ 85-ojo** gimtadienio proga.

Linkime ilgų gyvenimo metų, stiprios sveikatos, neblėstančios šeimyninės laimės ir Dievo palaimos.

LPKTS Vilniaus skyrius

* * *

Iš amžių glūdumos pakeisdamas pavidalus,
Tu atėjai su šypsena ramia.
Žmogau, koks didis Tu savoj kūryboje
Ir koks mielas savo silpnume,
Svajoji, svyruoji, žydi ant kranto prarajos,
Pakol Tave didi ranka pamos.

(B. Brazdžionis)

Garbingo jubiliejaus proga sveikiname buvusius Krasnojarsko krašto Revučio gyvenvietės tremtinius **Janiną TAMOŠAITYTĘ**, gyvenančią Tauragėje, ir **Ipolitą TAMOŠAITĮ**, gyvenantį Raseinių rajono Slabados kaime.

Linkime sveikatos, dvasios stiprybės, ilgiausių metų.

Buvę bendražygiai, giminės

Tremties vaikai

Vaikystė prie Baltojo ežero

Juozo DUOBOS prisiminimai

Gyvenime viskas sukasi ratu... Juozas Duoba jaunesnysis gyvena sodyboje, kurią statė jo seneliai, rudenį skina obuolius didžiuliame sode, kurį sodino jo tėtis, dėdė ir tetos, jo namas stovi toje sodybos vietoje, kur stovėjo senelių namas, o vieno jo kambarių sieną puošia senas smuikas, kuris šeimos dvasią kėlė ne tik tremtyje, bet ir sugrįžus į okupuotą Lietuvą... O praėjus beveik 40 metų po grįžimo į Lietuvą Juozas kartu su dukra nuvyko prie Baltojo ežero pasivaikščioti vaikystės takais ir takeliais.

Juozo seneliai Vincas ir Pranė Duobai Šakių rajono Sintautų seniūnijos Šlamų kaime turėjo didelį ūkį, kuriame darbavosi kartu su vaikais: Marcele, Petre, Vincu ir Juozu. Sodybą šeima atnaujino prieš pat Antrąjį pasaulinį karą, kurio metu čia prieglobstį rado ne vienas, kuriam jo reikėjo. Juozas tarnavo Lietuvos kariuomenėje ir tuo labai didžiavosi. Tą byloja gausybė nuotraukų, kuriose Juozas įamžintas pasipuošęs Lietuvos kariuomenės uniforma. Karui pasibaigus šeima toliau ūkininkavo, nuolat girdėdama apie trėmimus. Net dešimt metų jiems tokios lemties pavyko išvengti, tačiau 1951 metų spalį atėjo ir jų eilė. Tėtis Vincas jau buvo miręs, o mama Pranė – ligota. Pavyko sutarti, kad ji liktų Lietuvoje. Pranę priglaudė kaimynai Barušauskai, su kuriais Juozas jaunesnysis ir dabar puikiai sutaria bei niekada nepamiršta padėkoti už rūpinimąsi jo močiute. Stribai pasirodė nesantys beširdžiai, ne tik todėl, kad leido palikti mamą Pranę Lietuvoje, bet ir visiems šeimos vaikams siūlę slapstytis. Šie, būdami orūs ir teisingi, priėmė sau skirtą lemtį ir spalio 2-ąją buvo įsodinti į traukinio vagoną Pilviškių geležinkelio stotyje. Tarp keleto pasiimtų daiktų buvo seserų Marcelės ir Petrės siuvamoji mašina, o broliai Juozas ir Vincas, savo gyvenimo neįsivaizdavę be muzikos, iš rankų nepaleido smuikų.

Juozo jaunesniojo mama Antanina Juodaitytė-Duobienė užaugo Šakių rajono Griškabūdžio seniūnijos Žaliablėkių kaime. Tėvai, Antanina Varnauskaitė ir Juozas Juodaitis, susituokė 1930 metais, iki tol tėtis jau buvo spėjęs pabuvoti Aliaskoje, kur užsidirbo tiek, kad grįžęs į Lietuvą nusipirko 30 hektarų žemės ir didelę sodybą, kurioje apsigyveno su žmona. Netrukus gimė vaikai, kuriems buvo suteikti tėvų vardai – Antanina ir Juozas. Šeimyninė idilė truko neilgai. Nepraėjus nė dešimčiai metų nuo tuoktuvių mirė tėtis. Liko jauna našlė su dviem mažamečiais vaikais ir tuo metu didžiuliu ūkiu. Po kurio laiko mama Antanina ištekėjo už gero žmogaus Stasio Kriščiūno. Šeima nuolat girdėdavo apie trėmimus, žinios pasiekdavo iš Griškabūdžio, tad jau ne kartą buvo pasikepę duonos, jei tektų leistis į kelionę. 1951-ųjų spalio pradžioje visus aplinkinius kaimus apskriejo žinia. Visus bendravusius kaimynus išvežė kartu iš Pilviškių geležinkelio stoties.

Juozo Duobos ir Antaninos Juodaitytės šeimos buvo išvežtos tą pačią spalio 2-ąją, tuo pačiu traukiniu, iš tos pačios stoties ir apgyvendinti Beloziorkos kaime.

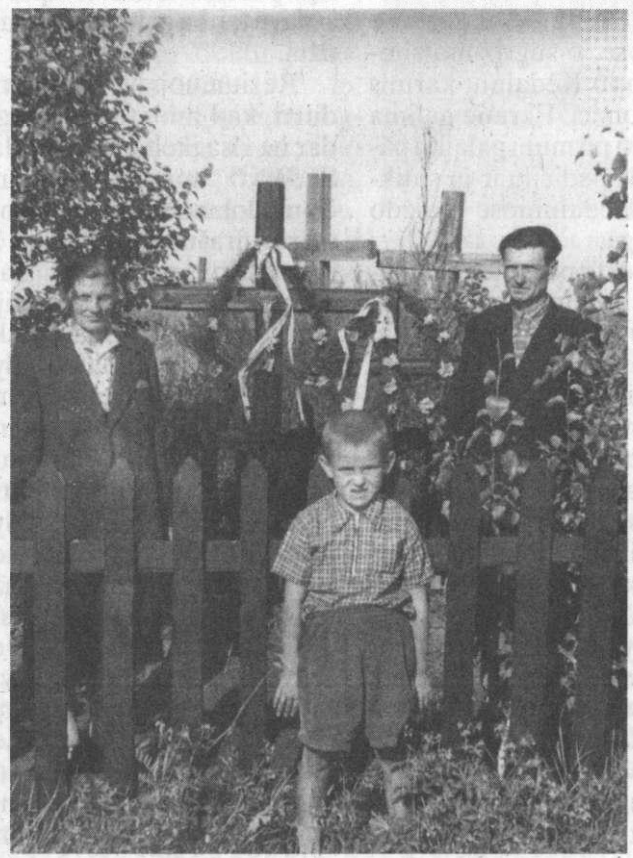

Juozas Duoba (centre) prie artimųjų kapų Beloziorkoje

Antaninos keturių asmenų šeima apsigyveno viename kambaryje su dviem rusaitėmis. Pirmoji žiema buvo sunki: šalta, trūko drabužių ir maisto. Kaip sako Antanina, buvo „juodos dienos, juodos mintys". Jau gruodį Antaniną jaunesniąją išsiuntė dirbti į fermas, o vyrus – į gretimą kaimą mokytis vairuoti traktorių. Atėjus vasarai tapo lengviau. Nors, atrodo, ir nebuvo iš ko, tačiau padedami vietinių užsisodino nedidelį darželį, įsigijo gyvulių, paukščių. Pagrindinis vitaminų šaltinis buvo visur laukuose augę juodieji serbentai. Jų stengdavosi prisirinkti kuo daugiau, kad žiemai galėtų išsivirti uogienės.

Juozas su Antanina susipažino Beloziorkoje. Panašaus likimo suvesti 1955 metais jie sukūrė šeimą. Netrukus, kai vienai šeimai buvo leista grįžti į Lietuvą, jauna šeima apsigyveno atskirame namelyje. 1956 metų rudenį gimė sūnus, tėvo ir senelio iš mamos pusės garbei pavadintas Juozu, 1965 metais – duktė Danutė (rusų pareigūnai jos gimimo liudijime įrašė: Duoba Dana).

Juozui jaunesniajam prakalbus apie Sibirą pirmiausia prieš akis iškyla didelis gražus ežeras, vadintas Baltuoju, pakrantėje įsikūręs jo gimtasis kaimas taip pat pavadintas Beloziorka (Baltasis ežerėlis, – rus.). Visi vaikystės prisiminimai susiję su juo: žvejyba, maudynės, čiuožinėjimas (šis pomėgis išlikęs iki šių dienų), žemuogių rinkimas pakrantėje, pievose bėgiojantys starai.

Juozas jaunesnysis jau neprisimena nei bado, nei vargo Sibire. Jam tai buvo laiminga vaikystė su mylinčiais tėvais nuostabios gamtos apsuptyje. Tik, kaip pats sako, iš vaikiško „kytrumo" eidavo pas kaimynę prašyti saldainių, o kramtomąją gumą Sibire atstodavo sudžiūvę kedrų sakai.

Vaikystės prisiminimuose nuolat iškyla ir geraširdžiai rusų tautybės žmonės. Pamena, jog kariai, kuriuos atsiųsdavo dirbti, vežiodavo vaikus žemės ūkio technika; statybų, kuriose dirbo tėtis brigadininkas buvo labai nagingas, tad iš medžio pagamindavo Juozukui neįtikėtinų žaislų: kombainą, ekskavatorių, kurio krautuvą buvo galima kilnoti siūlų ritės pagalba. O vienas žaislas netgi buvo sukėlęs linksmą nuotykį, kuris Juozuką labai išgąsdino. Į kaimą atvykę milicininkai pamatę vaiką su žaisliniu mediniu kirvuku pradėjo juokaudami gąsdinti suimsią. Juozukui beliko slėptis už tėčio kojos. Tėčio bendradarbiai labai mėgo mažąjį Juozuką, nes buvo labai mandagus ir kalbus vaikas.

Čia gyvendami lietuviai švęsdavo visas tradicines šventes – Kalėdas, Velykas. Žinoma, slaptai ir kukliai. Vėliau, jau sugrįžus į Lietuvą Vincui ir Petrei, jie Kūčioms atsiųsdavo kalėdaičių. Kaime buvo švenčiami Naujieji metai. Eglutę iš kitapus ežero esančio miško pargabendavo mišką pjaunantys darbininkai. Vaikai visur yra vaikai, tad ir Sibire jie buvo aktyvūs. Dalyvaudavo naujametiniuose vaidinimuose, mokyklos renginiuose. Duobos Beloziorkoje ypač bendravo su Svotelių šeima. Ryšys išliko visą gyvenimą. Danutė Svotelytė tapo Juozuko krikšto mama, Zanavykijoje vadinama pode.

Duobų šeima visada planavo grįžti į Lietuvą, todėl namuose kalbėjo tik lietuviškai. Juozas jaunesnysis pasakoja, jog jo draugai rusiukai pavydėdavo, kad jis su tėvais gali susikalbėti slapta, nesuprantama kalba.

Pradėjus rimtai ruoštis kelionei Juozas jaunesnysis, būdamas 11 metų, nenorėjo keliauti Lietuvon, nors tėvai ir nuolat kartojo, jog tai – tėvynė, gimtoji žemė. Tėvams teko imtis gudrybių, nes mažasis Juozukas grasino pabėgsiąs. Jį viliojo sakydami, jog Lietuvoje bus daug obuolių, kuriuos labai mėgo. Taip pat Juozukui patikėjo globoti dvimetę seserį Danutę, kurią labai mylėjo ir tikrai nebūtų pabėgęs palikdamas ją be priežiūros. Susikrovę savo sukauptą turtą į sunkvežimį, atvyko į Krasnosopkos traukinių stotį, kurioje Juozo ir Antaninos šeimos buvo išlaipintos prieš 16 metų, ir išvyko į Maskvą, iš šios – per Vilnių į Pilviškius. Pirmasis vaiką nudžiuginęs vaizdas buvo lietuviški beržai ir kartu parsivežtas motociklas. Juo šeima nuvyko aplankyti jau sugrįžusių Svotelių šeimos, o tada patraukė į Šlamų kaimą. Dėl naujai pastatytų gyvenviečių ir melioracijos vaizdas aplinkiniuose kaimuose buvo pasikeitęs. Mažąjį Juozuką, kaip ir buvo žadėta, labiausiai džiugino... obuoliai. Mama net buvo išsigandusi, kad vaikas tiek jų valgydamas nesusirgtų. Sako, jog net eidamas miegoti pasidėdavo po pagalve, kad jaustų jų aromatą.

Iš tremties grįžo Petrė, Vincas, Juozas su žmona ir dviem vaikais bei visa Antaninos šeima. Juozuko teta Marcelė bei sesuo Valė Duobaitės liko Amžinojo poilsio šaltoje Sibiro žemėje.

Juozas jaunesnysis prisimena, kad grįžus į Lietuvą dėdė vis taisydavo jo lietuvių kalbą. Su šypsena prisimena, kaip dėdei galandant metalinius įrankius Juozas pasidžiaugė gražiomis „iskromis", o dėdė pyktelėjęs pataisė, jog reikia vadinti žiežirbomis. Atėjus rudeniui Juozukas pradėjo lankyti Veršių pradinę mokyklą. Tėvai planavo leisti į antrą klasę (nors ją jau buvo baigęs Beloziorkoje), tačiau mokyklos valdžia griežtai pareiškė, kad visoje Tarybų sąjungoje švietimo sistema vienoda ir turi lankyti trečiąją. Lietuvių kalbą Juozukas mokėjo puikiai, tik gramatika šiek tiek strigo, tačiau matematikos ir kitomis žiniomis gerokai lenkė bendraamžius. Po metų šeimai pavyko įsigyti namelį Šakių priemiestyje, Giedručiuose.

Lietuvai atkūrus nepriklausomybę Juozas Duoba jaunesnysis buvo vienas pirmųjų rajone, kuris atsiėmė tėvų bei senelių žemę ir pradėjo ūkininkauti. Tvarkant dokumentus ir atvykus į sodybą laukė dar viena staigmena... Čia gyveno žmogus, pasirašęs ant trėmimo dokumentų. Juozui teko sutikti, kad šis čia praleistų savo likusias dienas. Šeima su šiuo žmogumi vienoje sodyboje kartu pragyveno beveik dešimt metų.

Praėjus beveik 40 metų po grįžimo į tėvynę, atkūrus tėvo šeimos ūkį, Juozas nutarė aplankyti vaikystės kraštą Baltojo ežero pakrantėje. 2006 metų vasarą su dukterimi Rasa išvyko į Krasnojarską. Iš Krasnojarske tebegyvenančio lietuvio archeologo Povilo gavęs žemėlapius (parduotuvėje jų įsigyti beveik neįmanoma) vyko dar apie 300 kilometrų Beloziorkos kaimo link. Lėtai pravažiavęs per kaimą, Juozas, paragintas dukters, sustojo ties paskutiniu gyvenvietės namu, prie kurio ant suolelio sėdėjo keletas žmonių. Nedrąsiai išlipę ir prisistatę keliautojai negalėjo patikėti, jog vietiniai gyventojai prisiminė kadaise gyvenusius lietuvius. Čia gyvenanti Gerbatenko šeima buvo geri Duobų šeimos draugai. Po kaimą greitai pasklido žinia, jog atvyko lietuviai. Visi būriais traukė pasižiūrėti, pasidalyti prisiminimais, pakviesti pasisvečiuoti. Juozas susitiko ir su žmonėmis, gyvenančiais jų namelyje, ir su tėvų draugais, ir su savo pirmąja mokytoja. Apsistoję Gerbatenko šeimoje, kitą dieną patraukė į kapines. Ėjimas per pievą kapinių link buvo tarsi ėjimas per savo šeimos istoriją, kančias ir laimę. Artimųjų kapus atrado nesunkiai. Juos sutvarkę, pastatę iš Lietuvos atsivežtą pašventintą kryželį, uždegę žvakelių, artimųjų Amžinai ramybei sukalbėjo maldelę.

Rasa DUOBAITĖ-BUMBULIENĖ

Kruvinosios epochos kronika

(atkelta iš 1 psl.)

Projektoriaus ekrane galima pasižiūrėti sovietinius dokumentinius ir vaidybinius retro kadrus. Tai dar nebyliojo kino juostos, kuriose įamžinti SSRS valstiečių išbuožinimai, unikali trečiojo dešimtmečio dokumentinė kino kronika apie Solovkų lagerį, Belomoro kanalo ar Turksibo geležinkelio statybas, ketvirtojo dešimtmečio sovietinis propagandinis vaidybinis filmas apie lagerio kalinių perauklėjimą. Lietuviai tuo metu apie visa tai tik skaitė laikraščių siaubingų istorijų skiltyse, netikėdami, kad po poros dešimtmečių teks patiems viską išbandyti savo kailiu.

Terminalas padalintas į tris periodus. Pirmasis pasakoja apie pirmąją sovietinę okupaciją. Valstybės katastrofą atspindi jai duobę kasę Kėdainių apskrities sovietinių aktyvistų veidai, „džiaugsmingų" manifestacijų vaizdai. Galima susipažinti su LKP(b) Krakių skyriaus dokumentais, kuriuose sąrašai skubėjusių įstoti į partiją, raginimai organizuoti mitingus ir aktyvinti propagandą. Atskirai pristatomi žemės nacionalizacijos dokumentai. Pateikiamos pirmųjų masinio teroro aukų nuotraukos ir dokumentai, tarp kurių – unikalus Kėdainių gimnazistės D. Markevičiūtės dienoraštis, pradėtas rašyti dar Kėdainių geležinkelio stotyje.

Nacių okupacijos periodo pristatyme galima pamatyti nuo karo laikų niekur nerodytus kino kronikos kadrus, išgirsti Kėdainių burmistro A.Povyliaus sveikinimą lietuvių kariams, pamatyti įvairiausius reicho prievolių dokumentus. Pirmą kartą publikuojamas patikslintas sušaudytų Kėdainių, Šėtos ir Žeimių valsčių žydų dalinis sąrašas bei neseniai atrastos Senojoje rinkoje kareivių išrikiuotų žydų nuotraukos. Eksponuojami įvairūs su žudynėmis susiję raportai, įtariamų žydšaudžių ir poros stebuklingai išsigelbėjusių žydų apklausos protokolai. Taip pat pateikiami sovietinių partizanų veiklos faktai ir jų sąrašai. Keista, tačiau net sovietmečiu visuomenei dokumentais pagrįsta medžiaga apie Kėdainių apylinkių „antifašistus" buvo pristatoma šykščiai, pasitenkinant privalomuoju apologetiniu standartu.

Medžiagą apie antrąją sovietinę okupaciją chronologiniu skaičiavimu pradeda pirmasis naujos Kėdainių valdžios atsišaukimas į kėdainiečius, baigia KGB sudarytas iš lagerių grįžusių ir Kėdainių rajone apsigyvenusių buvusių kalinių sąrašas ir medžiaga apie paskutiniuosius krašto (ir Lietuvos) partizanus Pranciškų Prūsaitį-Lapę ir Zenoną Lenartavičių-Audrą. Pokarinį gyvenimą iliustruoja medžiaga apie partizanus, stribus, trėmimus, kalėjimus ir lagerius, mobilizaciją, prievoles, kolektyvizaciją. Kaip nuosekliai buvo naikinama Lietuvos žemės ūkio sistema, atskleidžia maisto talonai, gausybės prievolių ir planų lapai ūkininkams, „banditų rėmėjų" ir „buožių" sąrašai, jų turto rekvizicijų ir visuotinės kolektyvizacijos dokumentai. Šiurpiai nuteikia pakartotino žemės nacionalizavimo blankai, pirmieji stojimo į „kolchozus" pareiškimai ir partizanų įspėjimai jų organizatoriams. Primirštus sovietinės pompastikos pojūčius atgaivins kino kronikos apie pirmųjų Kėdainių apskrities „kolchozų" gyvenimą. Iš nuotraukų žvelgia tie, kurie visa tai įgyvendino – sovietiniai aktyvistai, stribai.

Didžiausią medžiagos dalį sudaro dokumentai, kuriuose užfiksuoti faktai apie tuos, kurie nesusitaikė su brukama sovietizacija. Terminale galima susipažinti tiek su partizanų, tiek su sukarintų saugumo struktūrų dokumentais. NKGB, NKVD ir MVD raportuose atsispindi saugumiečių kasdienis darbas, LLA susikūrimas ir sunaikinimas, naujų ginkluotų struktūrų susiformavimas. Besišypsantys Vyties ir Prisikėlimo apygardų būrių partizanai ir jų štabų dokumentai: susirašinėjimai, atsišaukimai, taisyklės, įsakymai, negailestingi karo lauko teismo nuosprendžiai. Terminale yra galimybė pasiklausyti ekspedicijų metu įrašytų Kėdainių krašto partizaniškų dainų, susipažinti su tiriamąja medžiaga apie partizanus ir jų sąrašais. Sovietinė sistema, kovodama su pasipriešinimu, naikino ne tik ginkluotus kovotojus, bet ir visą juos supančią aplinką. Dar viena medžiagos dalis byloja apie kalinius ir tremtinius. Pirmoji gana skurdi, nes lagerių dokumentai iki šiol lietuvių istorikams sunkiai prieinami, o fotografuoti zonoje buvo griežtai draudžiama. Pavyzdžiui, Estijoje žinoma tik viena 1953 metų lagerio darbinėje zonoje daryta fotografija. Kėdainių terminale galima išvysti keletą labai retų slapta darytų nuotraukų. Su keliomis išimtimis, deportacijų medžiaga yra kur kas išsamesnė. Išimtį sudaro paties trėmimo proceso ir 1941 metų tremtinių gyvenimo iki karo pabaigos fotografijos. Jos Lietuvoje skaičiuojamos vienetais, terminale galima pamatyti porą taip pat slapta darytų trėmimo nuotraukų. Nuo 5-ojo dešimtmečio pabaigos nuotraukų padaugėjo, ekspozicijos geografija apima plotą nuo Kazachstano iki Magadano. Taip pat galima susipažinti su 1949 metų kovo trėmimų operacijos „Priboj" dokumentais, tarp kurių yra iš Kėdainių apskrities numatytų ištremti partizanų giminių ir „buožių" ūkių išdėstymo schema. Daugelis tremtinių į gimtinę sugrįžo tik po keturių dešimčių metų cinkuotuose karstuose, o sugrįžimo simboliu tapo Kėdainių karinis aerodromas. Ekrane galima pamatyti pirmųjų palaikų paieškų ekspedicijų ir jų sutiktuvių Kėdainiuose vaizdo medžiagą.

Projekto pavadinimas įpareigoja paminėti laiškus. Jie yra intymiausia ir labiausiai jaudinanti ekspozicijos dalis. Jau seniai iškeliavę į dausas ir dar gyvuojantys laiškų autoriai dažniausiai nerašė jų ateities kartoms. Tremtiniai rašė kaimynams, grįžę į Lietuvą rašė dar tremtyje esantiems saviškiams, politiniai kaliniai ant beržo tošies rašė šeimynykščiams į tremtį ar draugams Lietuvoje. Tačiau, kažkada atlikę savo misiją, laiškai pasitarnaus dar kartą, padėdami nebylioje šimtatūkstantinėje tragedijų statistikoje išryškinti vieną kitą žmogų su tuometiniais rūpesčiais.

Terminale galima paskaityti paskutinį nuteisto sušaudyti kalinio raštelį, partizano laiškus sesei, kėdainiečių laiškus, kurių turinys saugumo bylose atsidurdavo anksčiau, nei jie pasiekdavo adresatą. Laiškų, ypač siunčiamų užsienin, tikrinimas sovietmečiu buvo vieša paslaptis, tačiau totalinio sekimo sistemos iki galo dar „neperkandę" piliečiai imdavo ir parašydavo tai, ką galvoja apie valdžią.

Reziumuojant derėtų pridurti, kad minėta medžiaga dar ne visa įkelta į terminalą. Sudaryti aprašus tūkstančiams dokumentų ar apdoroti vaizdo įrašus reikia laiko ir specialistų pastangų. Tad kiekvieną mėnesį ekspozicija pasipildys daugeliu naujų faktų ir veidų. Terminalo valdymas gana paprastas, prie kompiuterio net artintis vengiantys kai kurie vyresnio amžiaus žmonės šiuo atveju baimintis neturėtų. Informacijos valdymui jokių ypatingų kompiuterinių gebėjimų nereikia – užtenka ekrane pirštu paliesti pasirinktą temos objektą. Jei kokie sunkumai ir iškiltų, visada galima kreiptis patarimo į muziejaus darbuotojus. Keletas projekto etapų jau yra įgyvendinti: pastatyti atminimo ženklai Kėdainių tremtiniams ir sunaikintai žydų bendruomenei atminti, išleista knyga ir kompaktinė plokštelė „Kėdainių kraštas svastikos ir raudonosios žvaigždės šešėlyje". Pastarieji yra sutrumpinti terminalo turinio variantai. Knyga daugiau skirta mokytojams, joje galima rasti ir mokymo užduočių istorijos pamokoms. Tai mokymo priemonė mokytojams supažindinti mokinius su Kėdainių krašto istorija nacių ir sovietų totalitarinių režimų laikotarpiu. Leidinyje kiek daugiau nuotraukų, mažiau dokumentų ir teksto. Plokštelė vizualiai spalvingesnė, ji beveik identiška terminalo struktūrai.

Terminalas atidarytas kovo 9-ąją Nepriklausomybės atkūrimo dienos proga. Muziejaus lankytojai galėjo apžiūrėti Kauno Tremties ir rezistencijos muziejaus parengtą parodą „1949 metų Lietuvos laisvės kovos sąjūdžio tarybos Deklaracijos signatarams atminti". Vienas iš Deklaraciją pasirašiusių signatarų – Juozas Šibaila-Merainis lygiai prieš 50 metų žuvo Kėdainių rajono miškuose. Jis dėjo pastangas, kad „naujos kartos turėtų supratimą apie partizanus ir LLKS tikslus", ragino rinkti visus Laisvės kovos liudijimus. Laikai pasikeitė, Merainio ir jo kovos draugų pradėti darbai po truputį įgyvendinami – visi norintieji netrukus galės susipažinti su daugeliu to meto dokumentų.

Vaidas BANYS

Dėl dviejų procentų gyventojų pajamų mokesčio paramos

Rekomenduojame, kad gyventojai, pildydami prašymus pervesti iki 2 procentų pajamų mokesčio sumos Lietuvos vienetams, pagal Lietuvos Respublikos labdaros ir paramos įstatymą turintiems teisę gauti paramą (forma FR0512), ir norėdami skirti paramą filialui, 10 laukelyje turėtų nurodyti Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjungos kodą (kodas 300032645), o **15 laukelyje** įrašyti Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjungos **filialo* atsiskaitomosios sąskaitos numerį** (FR0512 formos pildymo taisyklės). Atlikus skaičiavimą pagal pateiktus prašymus paskaičiuota suma bus pervesta į pagrindinės įmonės sąskaitą, tačiau kreipiantis į VMI galima bus išrašyti pažymą apie sumų pervedimą pagal prašymuose nurodytas sąskaitas.

* - kiekvienas, norintis paremti, 15 laukelyje įrašo **savo filialo atsiskaitomosios sąskaitos numerį**, kurį galima sužinoti tik savo filialo būstinėje.

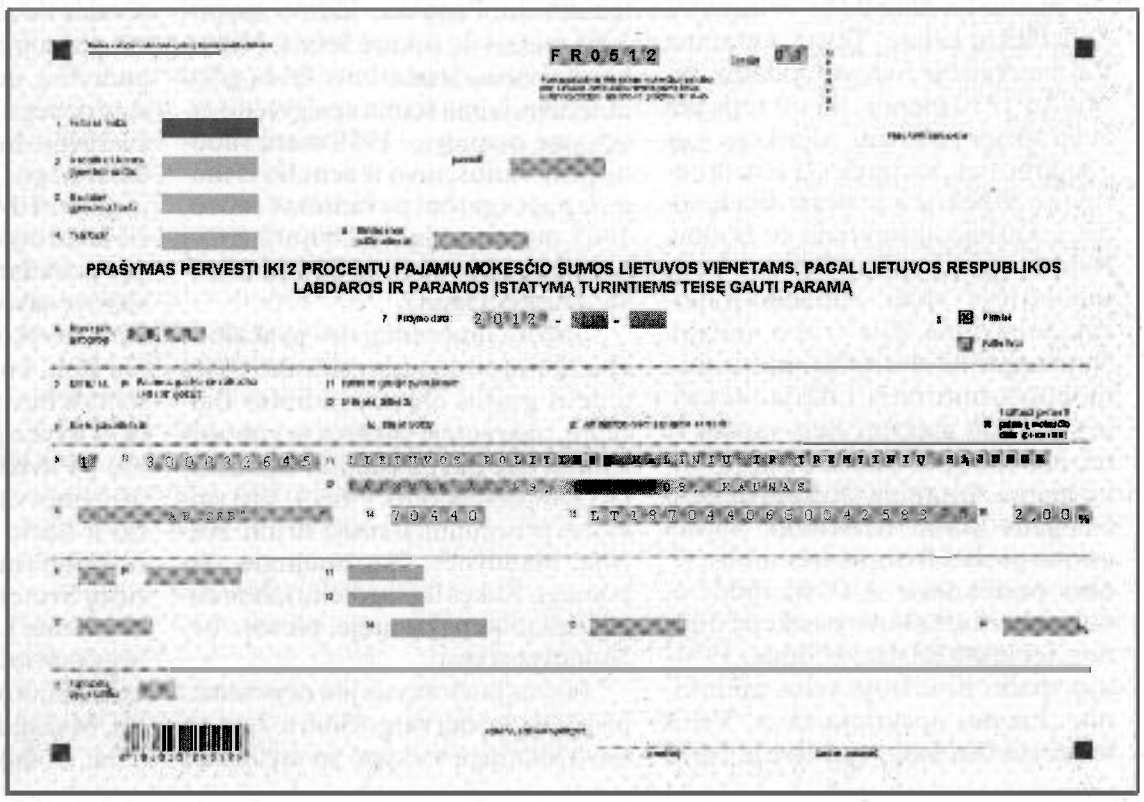
FR0512

PRAŠYMAS PERVESTI IKI 2 PROCENTŲ PAJAMŲ MOKESČIO SUMOS LIETUVOS VIENETAMS, PAGAL LIETUVOS RESPUBLIKOS LABDAROS IR PARAMOS ĮSTATYMĄ TURINTIEMS TEISĘ GAUTI PARAMĄ

2012 -

300032645 LIETUVOS POLITINIŲ IR TREMTINIŲ SĄJUNGA

KAUNAS

70440 LT197044065002425832 2,00 %

Vladas Lapienis
1906–2012

Kovo 6 dieną, eidamas 106-uosius metus, Anapilin išėjo Vladas Lapienis, didžios dvasios žmogus, savo garbingu gyvenimu ir darbais įrodęs ištikimybę tiesai ir teisingumui, meilę Dievui ir Tėvynei.

Vladas Lapienis gimė 1906 m. birželio 6 d. Daugpilyje. Dirbo ekonomistu Lietuvos mokslų akademijos Lietuvių kalbos ir literatūros, Fizikos ir matematikos institutuose, buhalteriu Istorijos ir etnografijos muziejuje.

Nuo 1973 m. aktyviai dalyvavo leidžiant ir platinant „Lietuvos Katalikų Bažnyčios kroniką". Dėl tikinčiųjų diskriminavimo ir persekiojimo pasirašė ne vieną protesto pareiškimą sovietinės valdžios institucijoms. 1976 m. buvo suimtas, nuteistas 3 m. griežtojo režimo lagerio ir 2 m. tremties. Teisme prasmingai nuskambėjo paskutinis žodis: „Neapkenčiu neteisybės, melo, klastos ir apgaulės..." Atlikęs paskirtą bausmę ir 1981 m. grįžęs į Lietuvą toliau bendradarbiavo leidžiant nelegalius leidinius: „Lietuvos Katalikų Bažnyčios kronika", „Lietuvos ateitis", platino rusų disidentų biuletenį „Dabarties įvykių kronika", pasirašė ir platino žmogaus teisių gynėjų dokumentus, straipsnius. 1981–1985 m. parašė ir išplatino autobiografinę apybraižą „Sovietinio kalinio memuarai". 1985 m. buvo suimtas antrą kartą, nuteistas 4 m. laisvės atėmimo ir 2 m. tremties. 1987 m. sausio mėn. dėl senyvo amžiaus ir silpnos sveikatos iš lagerio paleistas, toliau nenuilstamai kovojo už tiesą ir teisingumą.

Atkūrus Lietuvos nepriklausomybę, Lietuvos Respublikos Prezidento 1998 m. rugpjūčio 21 d. dekretu Vladas Lapienis apdovanotas Vyčio Kryžiaus ordino Komandoro kryžiumi, 2000 m. liepos 1 d. – Lietuvos nepriklausomybės medaliu.

Pro memoria

Paskutiniais metais gyveno Marijampolės specialiuosiuose globos namuose. Mirė 2012 m. kovo 6 d., kovo 8 d. palaidotas Vilniaus Rasų kapinėse.

Tikime, kad Vlado Lapienio atminimas ir neeilinė jo asmenybės šviesa įkvėps mus kilniems darbams ir svajonėms, teiks stiprybės ir jėgų eiti tiesos keliu.

Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centras

ILSĖKITĖS RAMYBĖJE

Ona Barbora Šniuolytė-Samienė
1925–2012

Gimė Skėčiūnų k., Šiaulių aps., ūkininkų šeimoje. Po tėvelio arešto 1947 m., visa šeima ištremta į Sibirą. Mėgino bėgti iš tremties, bet buvo areštuota ir kalėjo Tomsko kalėjime. Nuteista mirties bausme, bet vėliau bausmė pakeista į 25 metus nelaisvės. 1950–1956 m. kalėjo Taišeto lageriuose. 1956 m. vėl grįžo į tremtį. Ištekėjo už politinio kalinio. Užaugino dukrą ir sūnų.

Lietuvos politinių kalinių sąjunga, Taišeto lagerių buvę politiniai kaliniai

Skelbimai

Birželio 2–3 dienomis (šeštadienį–sekmadienį) Kauno buvusių tremtinių piligrimų klubas „Saulėgrąža" kviečia į kelionę „Senosios Lietuvos pilys–Minskas".

1 d. Ryte išvyksime iš Lietuvos. Aplankysime Alšėnuose Sapiegų rūmų pilies likučius bei Šv. Jono bažnyčią. Ekskursija po Naugarduką: Šv. Mykolo Arkangelo bažnyčia, Adomo Mickevičiaus namas – memorialinis muziejus, paminklai, pilies griuvėsiai. Myroje pamatysime kadaise Radvilų šeimai priklausiusią Myro pilį, įtrauktą į UNESCO kultūros paveldo sąrašą. Nesvyžiuje aplankysime pirmąją barokinę LDK jėzuitų bažnyčią, jos požemiuose įkurtą kunigaikščių Radvilų šeimos mauzoliejų, Nesvyžiaus rūmų – pilies ansamblį, muziejų, Slucko vartus, miesto Rotušę. Atvyksime į Minską. Nakvynė.

2 d. Pusryčiai. Apžvalginė ekskursija po Minską: Nepriklausomybės aikštė, Raudonoji bažnyčia, Vyriausybės rūmai, valstybinio ir pedagoginio universiteto rūmai, Ašarų sala, Šv. Dvasios cerkvė, Šv. Mergelės Marijos bažnyčia, vienuolyno rūmai, miesto Rotušė, nacionalinė biblioteka. Pakeliui į namus aplankysime Krėvos pilies griuvėsius, Gervėčius, Rimdžiūnus. Vakare grįšime į Lietuvą.

Kelionės kaina 260 litų. Į kainą įskaičiuota: kelionė autobusu ir visos transporto išlaidos; viena nakvynė su pusryčiais viešbutyje; medicininių išlaidų draudimas kelionės metu kelionės vadovo paslaugos, ekskursinė programa. Papildomos išlaidos: kuro mokestis – 30 litų,; dokumentų sutvarkymas nemokamai vizai gauti – 15 litų; mokamiems objektams kelionės metu reikia turėti apie 15 dolerių.

Kreiptis į **Ireną Pajarskienę** tel. **(8 37) 435 343**, mob. **8 611 23 802**.

Užjaučiame

Mirus Didžiosios Kovos apygardos partizano Bronislovo Krilavičiaus žmonai, buvusiai politinei kalinei **Stefanijai Krilavičienei (1921–2012)**, nuoširdžiai užjaučiame dukterį Elvyrą ir artimuosius.

LPKTS Kaišiadorių filialas

Buvusią „Tremtinio" bendradarbę Elvyrą Žeižienę nuoširdžiai užjaučiame dėl Mamos mirties.

„Tremtinio" redakcija

Buvusią politinę kalinę Liudviką Kelpšienę, mirus sūnui

Sauliui,

nuoširdžiai užjaučia

LPKTB Garliavos skyrius

Kovo 24 d. (šeštadienį) 11 val. Kauno įgulos karininkų ramovėje (Mickevičiaus g. 19) įvyks LLKS atkurtos Tauro apygardos visuotinis susirinkimas.

Susirinkime prašome dalyvauti visus Tauro apygardos karius savanorius ir Laisvės kovų dalyvius. Galėsite sumokėti nario mokestį. Negalintieji dalyvauti praneškite apygardos vadui tel. **(8 343) 55 388** arba į štabą tel. **(8 37) 775 904**.

Visuomeninės organizacijos registracijos pažymėjimą, išduotą Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos Visuomeninei organizacijai Lietuvos varpininkų draugijai, kurios kodas 9198834, įregistruota 2000 m. vasario 2 d. įsakymu Nr. 9-V, adresu Karklės k. Kretingalės sen. Klaipėdos r., laikyti negaliojančiu.

DKA partizano Stanislovo Morkūno 100-osioms gimimo metinėms

(atkelta iš 2 psl.)

Nuo 1950 metų birželio sužeistas Stanislovas slapstėsi ir gydėsi pas patikimus žmones: Kazį Markauską Slabados kaime, krikšto motiną Levusę Virbalienę Juknonių kaime, Joną Tumėną Šeimyniškių ir Rimeisių kaimuose. Stanislovo Morkūno-Tarzano ryšiai su kitais pavieniais partizanais nutrūko 1952–1953 metais, nes tuo metu operatyvinėse MGB bylose S. Morkūnas minimas kaip miręs nuo džiovos. Tą versiją patvirtino 1954 metų sausio 24 dieną MGB agentų smogikų suimtas vienas iš paskutinių to krašto partizanų Povilas Šmačiukas-Švyturys.

Paskutiniu metu Stanislovas slapstėsi Rimeisių kaimo Puknienės sodybos klojime, išeidavo pasivaikščioti tik naktimis. Visur jau buvo kolūkiai, ir laukimas laisvos Lietuvos vis blėso ir tolo, bet vidinė pareigos nuostata dar buvo stipri ir gyva. Tačiau žmogus – ne adata, anksčiau ar vėliau palieka pėdsakus. Apylinkėje pradėjo sklisti gandai apie „sniego žmogų", bet KGB legendomis nepatikėjo, todėl Rimeisių kaime apsimetę darbininkais sukiojosi kagiebistai. Jie sekė ilgai, ne vieną 1965 metų mėnesį, nes norėjo Stanislovą suimti gyvą.

1965 metų rugsėjo 29-osios ryte, kai šeimininkė išnešė pieną į pieninę, o Rimeisių kaime Puknienės namuose buvo likusi tik viena senutė, į trobą įžengė kagiebistai ir pasiūlė besislapstančiam ant aukšto Stanislovui Morkūnui-Tarzanui pasiduoti. Po ilgų derybų jis pasidavė. Kratos metu be „Valter" sistemos pistoleto ir žiūronų nieko nerado. Įspūdingesniam vaizdui sudaryti Stanislovui į rankas įspraudė rusišką surūdijusį šautuvą, apvilko brezentiniu lietpalčiu ir nufotografavo. Spalio 9-ąją buvo pateikti kaltinimai, kuriuose surašyti visi to krašto „griekai". Prasidėjo žiaurus tardymas su kankinimais.

1966 metų vasario 14 dieną kagiebistai davė pasirašyti kaltinimą, o balandžio 15 dieną Aukščiausiojo Teismo baudžiamųjų bylų kolegija Ukmergės mieste surengė uždarą teismo procesą prieš paskutinį suimtą Lietuvos partizaną. Kolegija bandė primesti Stanislovui beginklių šeimų žudymą ir terorizmą, tačiau visam KGB aparatui nepavyko nustatyti, kad jis asmeniškai dalyvavo ir nušovė bent vieną asmenį. S. Morkūnas buvo nuteistas 15 metų griežto režimo lagerio už tai, kad buvo „nacionalistinės organizacijos", kurios tikslas buvo kova prieš sovietinę santvarką ir valdžios užgrobimas, dalyvis. Kalėjo Permės ir Mordovijos lageriuose. Atlikus bausmę, 1980 metų rugsėjo 29 dieną lagerio valdžia už 15 rublių ir 60 kapeikų nupirko Stanislovui bilietą iki Kauno, davė 1 rublį ir 14 kapeikų maistui ir atidavė lageryje uždirbtus 302 rublius ir 64 kapeikas.

Kaune jį priglaudė brolio Alfonso duktė Elvida Čaplikienė, bet prisiregistruoti valdžia neleido. KGB Kauno skyrius pradėjo terorizuoti dėdę priglaudusią Elvidą Čaplikienę, o pats Stanislovas, ištiktas infarkto, atsidūrė ligoninėje. 1994 metų liepos 18 dieną Stanislovas mirė ir palaidotas Ukmergės Dukstynos kapinėse.

Kazys STRAZDAS

ISSN 2029-509X
Leidėjas LPKTS
Tremtinys
Redaktorė Jolita Navickienė
Redakcija: Dalia Maciukevičienė, Vesta Milerienė, Rasa Duobaitė-Bumbulienė
Mūsų adresas: Laisvės al. 39, LT-44309, Kaunas, tel. (8 37) 323 204, faksas (8 37) 323 214. Indeksas 0117.
El. paštas: tremtinys@erdves.lt
LPKTS puslapis internete: http://www.lpkts.lt
Projektą „Lietuvos Laisvės kovų, tremties ir tautos netekčių atspindžiai" remia SPAUDOS, RADIJO IR TELEVIZIJOS RĖMIMO FONDAS
Spausdino spaustuvė UAB "Rinkos aikštė", Josvainių g. 41, Kėdainiai
Ofsetinė spauda 2 sp. lankai.
Kaina 1,75 Lt
Tiražas 3030. Užs. Nr.
Įmonės kodas 3000 32645. Ats./sąsk. Nr.LT18 70440600 0425 8365, AB "SEB" bankas.

Redakcija pasilieka teisę trumpinti ir redaguoti straipsnius, rankraščiai negrąžinami. Redakcijos nuomonė nebūtinai sutampa su autoriaus nuomone.